

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:

pallada, pallader, palladera, palladeta, pallam, pallanc, pallard, pallardàs, pallardet, pallardic, pallardo, pallardot, pallassa, pallassera, pallàs, pallasso, pallat, pallatge, pallejar, pallenc, paller, apallerar, pallera, pallera-da, palleraire, pallerar, palleró, palleronar, apalleronar, palleret, pallet, palleta, palleter, pallissa, païssa, pallisseta, pallissada, pallisseig, pallisser, pallissó, palliu, palló, pelló, espalló, palluc, pallòla, pallolejar, palloler, pallol, pallós, pallot, palluc, pallús, pallussa, pallussada, empallussar, empallussadir, despallussar, espallussar, apallar, apellador, pellador, pellar, empallar, empallada, empall, empallament, empallegar, empallegat, empalletada, empalletar, despallar, despallador, despalladora, despalladura, espallar, espallotar, espallot, pallacurt, pallac, pallaquejar, pallaca.

Pallac: no en Lab. 1840-64, només des de 1888 (i diccs. que el copien), segurament mot fantasma, suposat a base de l'ibero-llatí *palaca* (PALANGANA), a base del qual Bulbena degué inventar el suposat verb *pallaquejar*. Per al cognom, V. *pallaga*.

Pallaca (BDC IV, s. v.) sembla ser mala grafia d'un derivat de *pell*.

Pallada, pallader, palladera, palladeta, V. *palla*

PAL-LADI, derivat savi del greco-ll. *Pallas, -adis*, nom de Minerva i d'un asteroide, donat a aquest metall, la descoberta del qual va coincidir amb la d'aqueix asteroide. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*.

DERIV.: *Pallàdic; palladiós; palladiür*.

PALLAGA, 'noia', i PALLAGO 'minyó, xicot', mots rossellonesos populars d'origen incert; com que la terminació en -o fóra inexplicable en un mot només rossellonès i fonament arrelat en la llengua viva, solament tenim dret a assegurar que el masculí *pallago* ha d'haver estat extret de *pallaga*; la semblança amb els gr. *πάλλαξ* 'noi', 'noia', en femení també *παλλαχή* 'xicota o noia concubina', ll. *pallaca* 'la mossa o marreca d'algun home', és tan extraordinària que es fa tan difícil de rebutjar la idea que aquells mots rossellonesos puguin venir en definitiva d'aquest mot greco-llatí —com a termes d'indulgent ironia familiar, després depurats de mal sentit—, com d'acceptar que mots merament regionals en la nostra llengua i aparentment moderns, tinguin una nissaga tan antiga i clàssica. □ 1.ª doc.: S. XIX.

No n'escassegen els testimonis en la literatura popular rossellonesa, on no té res de pejoratiu, però sí fortament familiar; no pas elogiós ni ennobridor, i tanmateix no gens mancat de cordialitat, amb algun deix d'ironia de bona jeia: «*La Font del Gat* --- Del temps que eri petit, ambe d'altres mainatges / --- / a seguir per les flors i les herbes salvatges / --- / Me sembla de la veure aqueixa font tan clara, / on, de córrer, animats encara, / veníem, descuidant que nos era defès, / imprudents com tots los *pallagos*, / a beure d'aiga un munt de tragos, / sense que mai cap mal nos fes. / --- / Mes ara --- / aqueixos canalots que, com

lo braç rajaven, / són rovillosos i eixuts / --- / belleu qualque bon dia / la teua aiga te tornarà! / --- / I aquei que t'haurà vista al bon temps qu'era jove, / quan venia a per 'qui riure ambe qualque jova / --- / a pel seu cor sentirà a néixer / com un ressó dels seus vint anys!»; Saisset (*Perpinyanenques*, 17 = *Catal. d. R.*, 152).

Ajudant-hi la situació, com ens ho deixen veure altres passatges del mateix Saisset, el mot pot aplicar-se a un radi d'anys bastant ampli, des d'edat força joveneta: «--- un mainatge / que podia tenir sis anys / --- aquei *pallago* ---»; i altres en què se'ns presenta com a més grandot i grosserot: «ja vos podeu pensar si n'eren de mazettes / aqueixos *pallagots* ---» (*Perpiny.*, 58; *Barrejadis*, 1892, p. 17). MassóT. en la seva ed. de *Perpinyanenques*, explica en el glossari *pallagos* com «xicots»; Joan Marty, en el de *Catal. d. R.*, com a «nin, mainatge».

No sóc el primer romanista que s'ha fixat en el mot: ross. *pəlagus* «nois», subratlla Salow, *RDR* v, 1913, 65. Grandó dóna *pallago, pallaga*, com a 'adolescent' (*Misc. Fabra*, 197), tendeix, doncs, a augmentar l'edat; però amb el que no puc estar conforme és que digui «terme propi sobretot de Tuïr», perquè el veurem general a tot el departament.

Però no ens enganyés el fet que totes aquestes cites esmentin el masculí. Qui hagi corregut per aquelles terres i tractat amb rossellonesos de soca-rel, els haurà sentit tant o més el femení *pəlagə*: *la meua pallaga ajuda pas gaire a la vella, la pallaga de casa ja ho farà...*, això se sent pertot d'un cap a l'altre del departament; justament del femení és del que conservo més notes; es comença de sentir ja a la més Alta Cerdanya; no tant a la Baixa, i ja no de Puigcerdà cap a ponent: *la pəlagə*, a dos individus diferents, a Odelló (crec també a Èguet, 1959); a l'Alt Conflent potser més que enlloc (*pəlagə* 'noia, xicota' i *pəlagu*, a Ralleu, 1960).

En llavis d'En Josep Sebastià Pons recordo, contant-me una història, en un to una mica agredolç, «aquella *pallaga* va ---»; també a Oms, al mig dels Aspres, un home molt desmanegat, si bé no viciós, usava a cada pas *un pəlagu que fa això o allò*. I mai no es tractava de criatures sinó, pel cap baix, adolescents. Especialment el femení es diu de persones menys jovenetes, ja cap als vint anys. En termes sempre familiars, mai en to rellevat, però encara menys res d'ofensiu. En el Capcir, terra molt conservadora, va semblar-me que ho limitaven més que a les altres comarques, car a Formiguera restringien *un pəlagu, una pəlagə*, a «si té pas més de 5 anys» (1960). Les diferències d'ús entre femení i masculí es comprenen per un fet universal: la tendència a ser amable, i fins galant, amb el sexe bell, a presentar i presentar-se com a més jove del que s'és realment, i a tenir miraments amb tota expressió que pugui semblar desconsiderada. Això també ens explica que el femení no surti tant com el masculí, en literatura, i en general surti menys del cercle familiar, precisament pel fet de no ser un mot noble.